

BOLALAR NUTQINI O'STIRISHDA ZAMONAVIY METODLARDAN FOYDALANISH

Abdurashidov Adxamjon

Qo'qon davlat universiteti

Maktabgacha ta'lim kafedrası v.b. professori

Email: adxamabdurashidov@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20655476>

Annotatsiya: Mazkur maqolada bolalar nutqini rivojlantirishda zamonaviy metodlardan foydalanishning ahamiyati va nutqni o'stirish jarayonida qo'llaniladigan interfaol usullar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda o'yin metodlarining samaradorligi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: bola, nutq, zamonaviy metod, interfaol usullar, axborot-kommunikatsiya, texnologiya, o'yin, samaradorlik

Kirish. Maktabgacha ta'lim davri bolalar nutqining shakllanishi va rivojlanishida eng muhim, poydevor bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning lug'at boyligi jadal sur'atlar bilan ortib boradi, fikrni mustaqil va ravon ifodalash qobiliyati shakllanadi hamda muloqotga kirishish ko'nikmalari rivojlanadi. Bolalar atrof-muhitni anglash, o'z his-tuyg'ularini ifodalash va ijtimoiy munosabatlarga kirishishda nutqdan asosiy vosita sifatida foydalanishni o'rganadilar. Maktabgacha ta'lim bosqichida nutq rivoji nafaqat til o'rganish, balki tafakkur, xotira, diqqat va tasavvur kabi psixik jarayonlarning o'sishi bilan ham chambarchas bog'liqdir. Maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarning yosh va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda samarali metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda an'anaviy ta'lim usullari bilan bir qatorda zamonaviy yondashuvlar, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar va o'yin asosidagi ta'lim usullarini qo'llash dolzarb masalaga aylanmoqda. Zero, zamonaviy yondashuvlar bolalarning nutq faolligini

oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda ta'lim jarayoniga qiziqishini kuchaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy metodlar bolalarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga undash hamda nutqiy faoliyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy yondashuvlar orqali bolalar nafaqat bilim oladi, balki o'z fikrini erkin ifodalash, muloqotga kirishish va ijodiy yondashishni ham o'rganadi. Ayniqsa, interfaol va innovatsion metodlar faoliyat jarayonini jonlantirib, bolalarning qiziqishini oshiradi hamda ularni faol ishtirokchiga aylantiradi.

Zamonaviy metodlar quyidagi muhim jihatlari bilan ajralib turadi:

- Interfaollik va qiziqarli muhit yaratish – faoliyat jarayonida o'yinlar, munozaralar va guruhli ishlar orqali bolalarda faol ishtirok etish istagini kuchaytiradi.

- Har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish – bolalarning qobiliyati, qiziqishi va rivojlanish darajasiga mos yondashuvni ta'minlaydi.

- Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish – multimedia vositalari, ta'limiy dasturlar va interaktiv platformalar orqali o'qitish samaradorligini oshiradi.

- Amaliy va ijodiy yondashuvni qo'llab-quvvatlash – bolalarni mustaqil izlanishga, yangi g'oyalar yaratishga va o'z fikrini erkin ifodalashga rag'batlantiradi. Natijada, zamonaviy metodlardan foydalanish bolalarning nutqini rivojlantirish bilan birga, ularning umumiy intellektual salohiyatini ham yuksaltirishga xizmat qiladi.

Bolalar nutqini rivojlantirish jarayonida zamonaviy metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi va bolalarning nutqiy faolligini kuchaytiradi. Zamonaviy metodlar bolalarni faol ishtirok etishga undab, ularning fikrlash, eslab qolish va muloqot qilish ko'nikmalarini kompleks tarzda rivojlantiradi. Quyida eng samarali metodlarni yoritamiz:

1. O'yin texnologiyalari. O'yin bolalar uchun eng tabiiy va qiziqarli faoliyat turi hisoblanadi. Aynan o'yin jarayonida bola o'zini erkin his qiladi va nutqiy faolligi ortadi.

Rol o'ynash, didaktik o'yinlar, sahnalashtirish (dramatizatsiya) orqali bolalar yangi so'z va iboralarni oson o'zlashtiradi hamda ularni amaliyotda qo'llashga o'rganadi. Bu metod, ayniqsa, kichik yoshdagi bolalar uchun juda samaralidir.

2. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. Zamonaviy texnologiyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Multimedia vositalari, interaktiv doskalar, elektron kitoblar va mobil ilovalar yordamida bolalarning nutqiy faolligini oshirish mumkin. Audio va video materiallar orqali to'g'ri talaffuzni shakllantirish, eshitish orqali tushunish qobiliyatini rivojlantirish hamda yangi so'zlarni tez va samarali o'zlashtirishga erishiladi.

3. Klaster va aqliy hujum metodlari. Klaster va aqliy hujum metodlari bolalarda erkin va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Klaster usuli orqali bolalar berilgan mavzu asosida so'z va tushunchalarni guruhlab, ularni tizimli ravishda ifodalaydi. Aqliy hujum esa qisqa vaqt ichida ko'plab g'oyalarni ilgari surish, fikrlarni erkin bayon etish va nutqiy faollikni oshirishga yordam beradi.

4. Storytelling (hikoya tuzish). Hikoya tuzish metodi bolalarning tasavvurini kengaytiradi va izchil nutqni shakllantiradi. Rasmlar, voqealar yoki berilgan mavzu asosida hikoya tuzish orqali bolalar voqealarni ketma-ketlikda bayon qilishni, so'z boyligini oshirishni va nutqni mantiqan to'g'ri qurishni o'rganadi. Bu usul ijodiy fikrlashni ham rivojlantiradi.

5. Dialog va muhokama metodlari. Savol-javob, erkin suhbat, bahs-munozara va kichik guruhlarda ishlash orqali bolalar o'z fikrini erkin ifoda etishga o'rganadi. Ushbu metodlar muloqot madaniyatini shakllantiradi, tinglash va fikr bildirish ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda bolalarda nutqiy ishonchni mustahkamlaydi.

Demak, zamonaviy metodlar bolalarning nutqini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatini ham yuksaltirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, bolalar nutqini rivojlantirishda zamonaviy metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim bosqichida qo'llaniladigan

interfaol usullar, o'yin texnologiyalari, axborot-kommunikatsiya vositalari hamda ijodiy yondashuvlar bolalarning nutqiy faolligini oshirish, so'z boyligini kengaytirish va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. *Ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash bo'yicha metodik qo'llanma*. Toshkent. 2025y.
2. Karimova N. *Maktabgacha ta'limda nutq o'stirish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi. 2025y.
3. Jo'rayev S. *Bolalar nutqini rivojlantirishda interfaol metodlar*. Samarqand. 2025y.